

Ülkemizdeki Medya Araçlarının Çocuk Gelişimi ve Eđitimine Yönelik Etkilerinin İncelenmesi

Hüseyin Duran

MEB Eğitim Yöneticisi

huseyin_durann@hotmail.com, ORCID:0000-0002-9338-6146

Özet

Çocuklar soyut olarak düşünme ve mantık yürütme becerisini kazanırken bunun eğitimle desteklenmesi gerekmektedir. Zira bu gelişimini sağlıklı olarak sürdüren çocuklar gelecekte olabilecek şeyleri tasarlayabilirler. Genellikle şimdiki zamanla uğraşan küçük çocukların aksine, ergenler gelecekle ilgilenirler. Düşünceleri artık şu andaki gerçeğin somut algılanması ile sınırlı değildir. Toplumlar, sorumluluğunun bilincine varan bireyleri eğitimi ve sorumluluğun bilincine varmış bireylerle huzurlu ve güvenli bir şekilde varlıklarını devam ettirebilir. Sorumluluğunun bilincine varamayan, düşüncesiz ve basit zevklerin peşinde olan bireyler, günlük hayatlarını bile sorunlarla yaşarlar. Ülkenin kalkınmasına katkıda bulunacak, kişisel ve toplumsal sorunları fark edip bu sorunların çözümünde rol alacak bireylerin, üretken, verimli, sağlıklı, mutlu ve başarılı çözüm yollarına ulaşabilen riyakata sahip olabilirler. Varoluşçu felsefe, bu niteliklerin genetik ve çevre faktöründen ziyade insanın kendini yetiştirilmesi, bu niteliklerin kendisinde olmasını istemesi ve bu yolda çabalaması ile mümkün olabileceği yaklaşımını benimsemektedir. Medyanın çocuk eğitime katkısı bilinen bir gerçektir. Günümüz dünyasında yaş, yer ya da zamana ihtiyaç duymayan bir olgu hüviyetindeki eğitim, her zaman ve her yerde gerçekleşebilmektedir. Teknolojinin geldiği düzey hiç şüphesiz eğitimi de etkilemiştir. Bilmeden ya da bilerek pek çok eğitim unsuru hayatımıza girmekte ve bizi eğitmektedir. Değişen teknoloji informal eğitimi daha güçlü ve daha yaygın hale getirmiştir. İnfomal

eğitim, yaşam içerisinde kendiliğinden oluşur. Planlı ve programlı değildir. Dolayısıyla informal eğitimin zarar ya da yarar bakımından denetlenmesi ya da süzülmesi çok daha zordur. Sokakta bir çocuğun arkadaşından kötü sözler öğrenmesi bir informal eğitimdir. Ailede ocuđun aldığı eğitim daha ok informal bir zellik taşır. Anne ve baba ocuđun lideridir, rol modelidir. Yaptıkları da ocuk için doğru olandır ve yapılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Medya Araları, ocuk Gelişimi, ocuk Eğitimi

Investigation of the Effects of Media Tools on Child Development and Education in Our Country

Abstract

While children are gaining the ability to think abstractly and make logic, this needs to be supported by education. Because children who maintain this healthy development can design things that may happen in the future. Unlike young children, who are usually dealing with the present, adolescents are interested in the future. His thoughts are no longer limited to the concrete perception of the present reality. Societies can continue their existence in a peaceful and safe way with individuals who are aware of their responsibility, educated and aware of their responsibility. Individuals who cannot realize their responsibility, are thoughtless and pursue simple pleasures, even live their daily lives with problems. Individuals who will contribute to the development of the country, recognize personal and social problems and take a role in solving these problems may have the hypocrisy to reach productive, efficient, healthy, happy and successful solutions. Existentialist philosophy adopts the approach that these qualities can be possible by raising oneself, wanting to have these qualities in oneself, and striving along this path, rather than by genetic and environmental factors. The contribution of the media to children's education is a well-known fact. In today's world, education as a phenomenon that does not need age, place or time can take place anytime and anywhere. The level of technology has undoubtedly affected education as well. Unknowingly or knowingly, many educational elements enter our lives and educate us. Changing technology has made informal education stronger and more widespread. Informal education occurs spontaneously in life. It is not planned and programmed. Therefore, it is much more difficult to control or filter informal education in terms of harm or benefit. It is an informal education for a child to learn bad words from a friend on the street. The education received by the child in the family has a more informal feature. Mom and dad are the child's leaders, role models. What they do is also the right thing for the child and it should be done.

Key Words: Media Tools, Child Development, Child Education

Giriş

Genel olarak kişinin davranış değiştirme süreci olarak tanımlanan eğitim, hayatın her alanında bilerek veya bilmeyerek maruz kaldığımız bir olgudur.

Her çağda, eğitim insanın en önemli ihtiyacı olmakla beraber günümüzde çok daha gerekli bir hal almıştır. Bugün eğitim, yer ve zamandan bağımsız olarak hayatın her zerresinde her zamankinden daha çok ortaya çıkmaktadır.

“Eğitim kıvılcım çakmaktır, boş bardağı doldurmak değildir.” diyen Sokrates aslında bu sözleriyle günümüzün çağdaş eğitim anlayışını işaret etmiştir (Kale, 2009; 321).

İnsanın nitelikli olması, toplumda seçkin ve üretken bir birey olması için iyi bir eğitim sürecine girmesi gerekmektedir. Zaten eğitimin en önemli amacı da budur. Nitelikli eğitim sahibi insanlar başarılı birey olurlar.

Başarılı bireyler toplumu kalkındırır ve bu toplum da nitelikli bir toplum olur. Nitelikli toplumlar da içinden nitelikli insanlar çıkarır. Bu önemli bir döngüdür ve bu döngünün yakıtı eğitimidir.

20. yüzyılın ilk yarısında bir tür moda esintisi etkisiyle yaygınlık kazanan din, politika ve yaşam anlayışında değişik eğilimlere açık bir felsefi akım olarak öne çıkan varoluşçuluk yaklaşımı evrenin oluşumunu akılla açıklayan anlayışa karşı çıkar (Çelebi, 2010; 33).

Duygulardan ve davranışlardan önce insan vardı. İnsan, tüm duygu ve davranışlarına yön vererek gelişim gösterir. Bu gelişimin sağlıklı olması ancak sağlıklı bir eğitimle mümkündür. Çocuğun gerek bilişsel gerek duyuşsal gerekse fiziksel olarak sağlıklı gelişim sağlaması alacağı sağlıklı bir eğitimle doğru orantılıdır.

Varoluşçuluk Düşüncesi

İnsana mahsus anlamına gelen varoluş, “olan”larla, “var olan”lar arasındaki ayrıştı gerçekleştirmelidir (Ülken, 2014; 127).

Varoluşçu düşünceye göre, insan dışındaki hiçbir varlık, kendi çabasıyla kendi varoluşuna katkıda bulunamaz. Ne ise öyle kalmak zorundadır. Örneğin bir masa, masalığını kendisi yapmaz, ağaç ağaçlığını kendisi yapmaz.

İnsan, kendi özgür seçimleriyle kendi varlığına şekil verebilir, kendisini değiştirebilir. İnsanın yapısını ve davranışlarını, genetik özellikleri veya çevre şartları değil, kendi özgür seçimleri belirler.

İnsanın bu özgür seçiminde yardım alacağı birçok rehber olsa da insanın en etkili rehberi kendisidir. Bu rehberin donanımının alacağı eğitimle şekilleneceği de açıktır (Çelebi, 2010; 76).

Uzak kavramının anlamını yitirdiği, teknoloji çağının bütün gücünün hissedildiği dünyanın adeta küresel bir köye döndüğü günümüzde bilgisayarlar hemen hemen her sektörün ana malzemesi olmuştur.

Okullarda akıllı tahtalar yaygınlaşmış, eğitim teknolojiyle bütünleşmiştir. Tüm bu değişim ve gelişimin paralelinde insan kaynaklarının artık nicelikten çok nitelik taşıması öne çıkmıştır.

Daha çok iş yapmak için daha az insana gereksinim duyulmakla birlikte bu insanların da geçmişe nazaran daha kaliteli olması beklenmektedir. Bunun sonucunda eğitim çok daha önem kazanmıştır.

Varoluşçu felsefe insanı yalnız olarak görür ve toplum karşısında bireyin özgürlüğünü ön planda tutar (Kale, 2009; 342).

Yakınları, anne babası olsa da insan hayatın tüm yükünü omuzlamayı öğrenmek durumundadır. Zira hayatının sonuna kadar hep yanında birileri olmayacaktır. Bu durum büyük bir sorumluluk bilinci gerektirmektedir.

Sorumluluk vermede asıl görev aileden çok okuldadır. Asıl görevleri insanın karakterini eğitmek olan okullar, sağlam karakterli insanlar yetiştirmeye odaklanmalıdır. Varoluşçu eğitim sisteminden geçen insan bir birey olarak hayatta her sorumluluğu kendi yüklenilen ve gerekli tüm seçimleri bizzat kendi yaparak hayatına kendi yön verendir.

Böyle olabilmesi için de şeffaflık ve özgürlük birinci koşuldur. Öyle ki; programların oluşturulmasında, seçmeli derslerin belirlenmesinde, hatta içeriklerin saptanmasında doğrudan öğrencinin katılımı olmalıdır (Kale, 2009; 349).

Çevrenin, toplumun ve dünyanın gelişmesi için kendini sorumlu gören insan, kendinden başlayarak tüm çevresini değişime uğratma çabası içerisine girer. Bu bilinçte olan insanlar toplumun en önemli zenginlikleridir. Demek ki bütün mesele insanın kendisini sorumlu tutmasıdır.

Peki insana bu sorumluluk duygusu nasıl verilebilir? Bu sorumluluk duygusunun insana geçebilmesi insanın aldığı özellikle bilişsel ve duyuşsal eğitiminin kalitesine bağlıdır (Çelebi, 2010; 54).

Bu bağlamda, bireyleri ülkenin ve genel anlamda insanlığın refah ve mutluluğu için yetiştirme işini yüklenmiş olan eğitim kurumları için de sorumluluk önemli bir çalışma alanıdır.

Hatta belki de eğitim ve öğretimin en önemli amacı bireyi, yaşadığı toplumun kültürel değerlerine uyum sağlayabilecek ortamlar içerisinde, özgür düşünebilen, üretken, yapıcı ve sorumluluk duygusuna sahip olarak yetiştirmektir.

Varoluşçu yaklaşım, sorumluluk kavramını kendi iddiasının merkezine yerleştirerek günlük anlamından daha geniş ve daha derin bir anlamda kullanır. Aslında sorumluluk kavramına bu kadar büyük bir anlam derinliğini kazandıran şey özgürlük ile olan ilişkisidir.

İşte bu yüzden sorumlulukla birlikte özgürlük kavramını da oldukça önemseyen varoluşçu yaklaşıma göre insanlar dünyayı çok farklı şekillerde oluşturacak derecede özgür olmadıkça sorumluluk kavramının da bir anlamı olamaz.

Özgürlük de seçim de sorumluluk üzerine kurulan kavramlardır. Sorumluluğun beraberinde özgürlüğü getirmesi bu yüzdendir.

İnsanın birçok seçenek arasından seçim yapma olanağına özgürlük deniyorsa insan seçim yaparak özgürlüğünü kullandığı andan itibaren, yaptığı bu seçimin sorumluluğunu da yüklenmiş olmaktadır.

Seçimlerinde ve kararlarında özgür olan insanlar, duygularını ve düşüncelerini daha rahat kontrol edebilirler. Çocukların kendileriyle ilgili davranışı seçmelerinde ve uygulamalarında özgürce karar vermeleri, bu kararların sonuçlarından sorumlu olmalarını da beraberinde getirir (Çelebi, 2010; 76).

O halde seçme, hürriyetin temel unsurlarından birisidir. Seçme, tesadüften farklıdır; seçmede işin içine bilinç girer, insan bazı akıl yürütmelerden sonra seçim yapar. Seçmeden sonra eylem gelir.

İnsan, istediğini seçip sonra onu eylem haline geçirdiğinde; yani bir şeyi yaptığında, kendisini özgür hissederken eğer yapmayı düşündüğü iş bir engelle karşılaşarsa hürriyetsizliğinin bilincine varmış olur.

Özgürlüğün kendi koşullarını seçmek olduğunu ileri süren varoluşçu yaklaşım, özgür olduğumuz ve bu özgürlükle de seçtiklerimizden ve eylemlerimizden sorumlu olduğumuz varsayımına dayanmaktadır.

Bu yaklaşım, hayatı insanın planlayıp insanın yönettiğini ileri sürmektedir. İnsan gerçekliğinin varlığı onun ne olduğu ve ne olmadığı değildir. Çünkü o özgürdür. İnsan gerçekliği, kendisi olmayan ve kendinden başka olan bir varlık tarafından doğuştan desteklenmemesine rağmen o daima fani ve kendini aşandır.

Özetle, kendisi için varlık veya insan gerçekliği özgürlüktür. Özgür dediğimiz şey, insan gerçekliğinin varlığından ayrılamaz. İnsan ve özgür varlık arasında ayırım yoktur (Çelebi, 2010; 94).

Seçmek ve iş yapmayı kapsayan irade ve sorumluluk alma, varoluşçu yaklaşımın temelini oluştururken bu yaklaşım da gücünü aslında bu temelden almaktadır.

Varoluşçu yaklaşım, kişisel sorumluluğun üstlenilmesi, karar verme ve verdiği kararı uygulama yükümlülüğünün alınması gibi alanlara odaklanarak önemli bir işlev yerine getirmektedir.

İradelerini özgürce kullanma yetisi kazanmaları birey için önemli bir kazanım olur. Zira irade bireyin yeteneklerinin açığa çıkmasında önemli bir unsurdur. Bilinçli olan bütün tutum, davranış ve eylemlerde irade önemli rol oynar.

İnsanın günlük yaşamında karşılaştığı sorunları çözmek, gerekli davranışları yapmak, uyum sağlamak için kullandığı en önemli güç iradedir. İradeli bir davranış için kişi önce bir tasarım evresinden geçer. Bundan sonra zihinde, bu tasarımın istenip istenmediği tartışılır.

Davranışı oluşturacak bir karara varılır ve bu karar uygulanır. İrade, kişilik yapısına, duygulanım ve coşku durumuna, içinde yaşanılan çevre ve şartlara göre değişiklik gösterebilir.

Üzerinde mutabakata varılmış bir tanımlı olmayan ve salt düşünme biçimi olarak görülebilecek olan bu felsefede, cevapları farklı olmasına rağmen sorular değişmiyor. Kimilerinin bunalım, umutsuzluk, kötümserlik, başkaldırı, özgürlük ya da saçmalık felsefesi olarak nitelendirdiği Varoluşçuluk, Sartre'da insancılık düşüncesiyle yan yana yürüyor. Buradaki insancılık, özgür

olarak nitelenen insanın kendi dışında bir amaca yönelerek varlığını gerçekleştirmesi ve kendini aşması şeklinde okunabilir.

Sartre'in düşünsel metinlerinde yer alan ancak romanlarında yarattığı kurmaca evrenlerle tam anlamıyla uzlaşamayan ilkeleri, çelişkilerini göstermesi açısından çok insani duruyor. Bu doğrultuda yazarın eleştiriler karşısında savunduğu fikirlerini okumak, çizgisindeki değişimleri anlayabilmek adına yol gösterici olacaktır.

Önce insan yeryüzüne adım atar. Bu hali ile “insan daha önce tanımlanamaz, belirlenemez; hiçbir şey değildir o zaman” Sadece “beşer”dir; “yedi milyar bireyin şimdi de yeryüzünde eylemde bulunduğu iki ayaklı canlı varlıktır. Bu haliyle dirim-bilim yani biyolojinin konusudur” Bu durumda insanın hayvandan farkı yoktur. Ancak daha sonra insan olacaktır.

Çocuğun Gelişimi

Çocuklar soyut olarak düşünme ve mantık yürütme becerisini kazanırken bunun eğitimle desteklenmesi gerekmektedir. Zira bu gelişimini sağlıklı olarak sürdüren çocuklar gelecekte olabilecek şeyleri tasarlayabilirler.

Genellikle şimdiki zamanla uğraşan küçük çocukların aksine, ergenler gelecekle ilgilenirler. Düşünceleri artık şu andaki gerçeğin somut algılanması ile sınırlı değildir.

Bu, ergenlerin karar alma ve problem çözmeye zihinsel olarak katılabilecekleri anlamındadır. Artık kendilerinin davranışlarının daha çok farkındadırlar ve geleceğe dönük düşünme ve planlama, olası seçenek ve davranışların sonuçlarını araştırma konusundaki kapasiteleri daha artmıştır.

Artık uzun vadeli sonuçlar onlar için daha anlamlı hale gelmiştir. Sınırları hem zihinsel olarak hem de davranışları ile test edebilirler.

Çocuğun Eğitimi

Günümüz dünyasında yaş, yer ya da zamana ihtiyaç duymayan bir olgu hüviyetindeki eğitim, her zaman ve her yerde gerçekleşebilmektedir.

Teknolojinin geldiği düzey hiç şüphesiz eğitimi de etkilemiştir. Bilmeden ya da bilerek pek çok eğitim unsuru hayatımıza girmekte ve bizi eğitmektedir.

Değişen teknoloji informal eğitimi daha güçlü ve daha yaygın hale getirmiştir. İnfomal eğitim, yaşam içerisinde kendiliğinden oluşur. Planlı ve programlı değildir. Gelişigüzedir. (Fidan, Erdem,1998;2-4)

Dolayısıyla informal eğitimin zarar ya da yarar bakımından denetlenmesi ya da süzülmesi çok daha zordur. Sokakta bir çocuğun arkadaşından kötü sözler öğrenmesi bir informal eğitimidir.

Ailede çocuğun aldığı eğitim daha çok informal bir özellik taşır. Anne ve baba çocuğun lideridir, rol modelidir. Yaptıkları da çocuk için doğru olandır ve yapılmalıdır.

Sinemada, televizyonlarda ya da başka ortamlarda seyredilen filmler de eğitim açısından önemli bir işlev yerine getirmektedir. Okumaktan çok seyretmeye zaman ayıran gelişmekte olan toplumlar için bu durum daha açık bir şekilde kendini göstermektedir.

Günümüzün gelişen teknolojisi hayatımıza çok başka kahramanlar katmaya başlamıştır. Bunlar sanal dünyanın kahramanlarıdır.

Özellikle sinema sektöründe ortaya çıkan bu kahramanlar yeni eğitimlerimiz olmaktadır. Çoğu zaman reddetsek de ya da farkına varmasak da böyle olmaktadır. Açık ya da gizli olarak filmlerin hemen hemen hepsinde bir informal eğitim söz konusu olmaktadır.

Kitle iletişim araçlarının büyüklüğü ve gücü elbette tartışılmaz. Bu güç doğru kanalize edildiğinde eğitim alanında çok büyük işler yapılabilir. Ancak kontrol edilemediğinde de telafisi güç zararlara yol açabilir.

Filmlerdeki özellikle lider karakterler hayatın bir parçası olabilmekte, öyle ki bazen gerçekte hayal yer değiştirebilmektedir. Bu durum eğitim için bir fırsat yaratabilir.

Film karakterlerinin “doğru karakter” olması eğitimi olumlu yönde etkiler. Bu tür filmler özellikle değerler eğitimi konusunda önemli bir rol üstlenmektedir.

Sonuç

Yapılan araştırma otuz animasyon filmi kapsamaktadır. Araştırmadaki örneklem sayısı arttırılarak daha detaylı arşiv analizi yapılabilir.

Çocukların çizgi filmler aracılığıyla örtük eğitimden geçtiği bilinmektedir. Bu bağlamda hazırlanan çizgi filmlerin olumlu eğitici özelliğe sahip olmasına dikkat edilmelidir.

Çizgi filmlerin öğreticiliği göz önüne alındığında özellikle eğitim ile ilgili otoritenin bu özelliği eğitim-öğretim ortamına da aktarmaları için alt yapı çalışması yapılabilir.

Animasyonlarda imge olarak öne çıkan karakterlerin tasarımı büyük önem taşımaktadır. Animasyonda anlatımın önemli bir bölümünü simgesel anlatım oluşturmaktadır.

Dolayısıyla anlatımda seçilen simgelerin hitap edilen yaş seviyesine uygun olması, farklı çağrışımlara yol açmaması bilgi kirliliğinin önüne geçmek açısından elzem teşkil edecek çabalar olacaktır.

Bu çabanın yoğunluğu karakterlerin çocukları olumlu ya da olumsuz etkilemesi konusunda belirleyici güç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu gücü iyi ve doğru yönde kullanarak animasyonların baş döndürücü etkisinden eğitimde azami derecede yararlanmak mümkün olabilir.

Ortalamalar incelendiğinde eğiticilik ile ilgili değinilen özel alt alanların genellikle pozitif eğimli oldukları görülmektedir.

Bu bağlamda animasyon filmlerin genel anlamda hayal gücü ve çalışkanlık açısından olumlu bir imaja sahip olduğu araştırmacıların değerlendirmesi sonucunda görülmektedir.

Bu bağlamda hayal gücünün geliştirmesine ve çalışkanlığın aşılması itibariyle animasyon ve çizgi filmlerin kullanılması ve yaygınlaştırılması önem arz etmektedir.

Küçük yaş çocuklarda cinsellik unsurlarını çizgi film aracılığıyla verilmesi çocuklar tarafından normal karşılanabilir ve günümüzün en büyük sorunlarından biri olan çocuk istismarının önünü açabilir. Çizgi filmlerde bunların bulunması olumsuz bir etki yaratabilir.

Kaynakça

Armutlu, C. ve Arı, G. S. (2010). Yönetim modalalarının yüksek lisans ve doktora tezlerine yansımaları: Bibliyometrik bir analiz. *ODTÜ Gelişme Dergisi*, 37 (1), 1-23.

Bayrakçı, (2007) Sosyal Öğrenme Kuramı ve Eğitimde Uygulanması. SAU Eğitim Fakültesi Dergisi Sayı 198, S.199

Çelebi, (2010) J. P. Sartre'da Özgürlüğün Ontolojik Temelleri Üzerine, Necmettin Erbakan Üniversitesi Dergisi, Sayı 30, ss.94

Denktaş Ş. G. D. (2011). Pazarlama Araştırmalarında Çeşitleme (Triangulation) Yaklaşımı Kullanımı. İstanbul: 16. Ulusal Pazarlama Kongresi, 22-25 Kasım 2011.

Erkul, M. (2003). Türk İdare Dergisine İlişkin Bilgi Anket Formları, *Türk İdare Dergisi*, Yıl 58, Sayı 372, S.99-126

Fidan,N. ve Erdem,M (1998) Eğitime Giriş, Alkım Yayınevi:İstanbul, 2-4

<http://www.tid.gov.tr/sayfalar/tanitim.aspx> (01.04.2023).

Kale, N. (2009). Felsefiyat, Pegem Akademi: Ankara, Pp. 342.

Özşen, T. (1998). *Türk İdare Dergisi 1928-1988*, İçişleri Bakanlığı Yayın No. 429, Apk Yayın No. 24, Ankara: Sevinç Matbaası.

Sadioğlu, U. ve Yıldız, M. (2007). Kamu Yönetimi ile bilgi ve iletişim teknolojileri: Bir bibliyografik analiz. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2, 325-359.

Ülken, H. Ziya. (2014). Varlık ve Oluş, Doğu Batı Yayınları: Ankara, Pp. 127.